

משפטים ב

— דנוסף לזה שא"כ למה הוצרך רש"י לפרשו כאן בפרשתנו ולא סמך על פירושו בפ' וארא (ולכאורה דוחק לומר שזהו מצד ההפסק דכמה פרשיות), הרי א"א לפרש ד' חודש האביב" הנאמר בפ' בא פי' רישו כתיבת "אביב" שבס"פ וארא, שהרי בפ' וארא קאי בזמן מכת ברד, והרי כל מכה נמשכה חודש אחד (וכמ"ש רש"י ש' היתה המכה משמשת רביע חודש ושלשה חלקים ה' מעיד ומתרה בהם), וא"כ (אפי' לו את"ל שבשביל מכת בכורות שהי' זמנה רגע אחד בחצות לילה לא היתה התראה שלה שלשה חלקי חודש, הרי' נמצא שזמן מכת ברד הוא סמוך לסוף טבת¹⁰ וחודש שבט, שהרי אחרי מכת ברד היו עוד ב' מכות (מלבד מכת בכורות) ארבה וחושך.

גם צ"ע:

א) מדוע הוצרך רש"י בפרשתנו בפ' ריש תיבת "אביב" להוסיף¹¹, "אביב לשון אב, בכור וראשון לבשל פירות", ולא הסתפק בתחילת פירושו, "שהתבואה מתמלאת בו באביב", וע"ד מ"ש בס"פ וארא "בכרה ועמדה בקשי". . עמדה באביב לשון באבי הנחל" — ולא כ' ש"אביב ל' אב בכור כו".

(8) וארא ז, כה.

(9) והרי הדיבור ע"ד מכת בכורות "עוד נגע אחד אביא על פרעה גוי" (בא יא, א) נאמר למשה בעמדו לפני פרעה (פרש"י יא, ד) בהמשך למכת חושך.

(10) בבבלי התוס' (פענח רזא, מושב זקנים ועוד) — דמכת ברד היתה בטבת, ואיך היתה אז השעורה אביב כו'. אבל ראה רמב"ן בא י, ד. בחיי שם, ה.

(11) ופשיטא להגירסא (הנ"ל הערה 2) שהוא

"לשון אחר" בפרש"י.

א. "את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חודש האביב", ופרש"י "חודש האביב" — "שהתבואה מתמלאת בו באביב", אביב לשון אב בכור וראשון לבשל פירות".

וצריך להבין: בפ' באי נאמר כבר "היום אתם יוצאים בחודש האביב", ושם לא פי' רש"י חיבת "אביב" רק מפרש המעלה דחודש זה לגבי היציאה ממצרים — "וכי לא היינו יודעים באיזה חודש יצאו אלא כך אמר להם ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת לא חמה ולא צינה ולא גשמים וכן הוא אומר: מוציא אסירים בכושרות חדש שהוא כשר לצאת", ותמוה, למה לא פירש רש"י תיבת "חודש" האביב בפעם הא'.

ואין לומר שסמך על מה שפירש לעיל מינ' בס"פ וארא, "כי השעורה אביב" — "כבר ביכרה ועומדת בקשי", "השעורה אביב — עמדה באביב לשון באביב הנחל"

(1) כג, טו.

(2) בדפוס ראשון ובכמה כת"י רש"י (שתח"י) "אביב לשון אב" הוא "לשון אחר" בפרש"י. וכ"ה באמרי שפר ויוסף דעת כאן. ובדפוס שני "דא". וכ"ה ברע"ב כאן. אבל ברוב הדפוסים וכת"י רש"י (שתח"י) הוא כפננים. וראה ספר החקירה להצ"צ צא, א ואילך.

(3) יג, ד.

(4) כ"ה לפנינו. אבל בדפוס ראשון (ובעוד) "וכי לא היו יודעים", וכן הגיהו בכמה מפרשים — ראה לבוש, יוסף דעת, דברי דוד (להטיז), באר יצחק, באר בשדה ועוד. וראה לקמן סוף הערה 43.

(5) תהלים סח, ז.

(6) ט, לא.

(7) שה"ש ו, יא.

בכתובים אלה מדובר אודות „שלש רגלים“¹⁸, אבל קביעת הרגלים בפרשה זו קשורה עם תבואת השדה, „חג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה, וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה“¹⁹. [והטעם מובן בפשטות, כי ה' אוהרה על הרגלים בפרשתנו היא בשייכות לענין שביעית, כפרשי עה"פ²⁰, „שלש פעמים גו" – „לפי שהענין מדבר ב' שביעית הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן“]. ולכן מדייק הכתוב שה' רגלים שייכים לתבואת השדה שמשום זה היתה קס"ד שזהו רק בשש שנים ש, תזרע את ארצך ואספת את תבואתה, משאיכ ב, השביעית (שאז) תשמטנה ונטשתה²¹, יתעקרו שלש רגלים, ולכן הוצרך לומר שלא יתעקרו כו].

ועפ"ז אינו מובן, הרי כ"ז ניחא בשבועות וסוכות, שכל עיקרם הוא בשייכות לתבואה, „חג הקציר“ ו, חג האסיף, אבל מה ענין חודש האביב לתבואת השדה, ומהי השייכות והקס"ד בנוגע לחג המצות?

ולכן מפרש רש"י ש, חודש האביב כאן הוא לא סתם שם חודש (כבפ' בא), אלא גם הוא שייך לתבואת השדה, „שהתבואה מתמלאת [בן] באביב“, ונמצא שגם זמן חג המצות שייך לתבואה.

אבל אין רש"י מסתפק בזה, דקשה לי, דכיון שעיקר החגים הקשורים עם תבואת השדה הם חג הקציר וחג האסיף, שרק הם נקראים בשם זה, ה' הכתוב צריך להקדים חג הקציר וחג האסיף לפני חג המצות שהוא רק, „במועד חודש האביב“, ולכן מוסיף רש"י, „באביב לשון אב בכור וראשון

(ב) לקמן בפ' תשא²² פירש רש"י עוד פעם „חודש האביב“ – „חודש הביכור, שהתבואה מתבכרת בבישולה“, וצ"ע: אפילו את"ל שלאחרי הפסק פרשיות הוצרך רש"י לפרש עוד פעם (בקיצור) הפירוש ד, „אביב“, מדוע נקט דוקא לשונות אלו, שאינו מודגש בהם כ"כ הקשר לתיבת „אביב“, ומדוע לא כתב, „שהתבואה מתמלאת בו באביב“, וכן למה הוסיף בהתחלת פירושו תיבת „חודש (הביכור)“ שנאמרה בכתוב?

ב. ויש לומר הביאור בכל זה:

לפי פשוטו של מקרא, פירוש „חודש האביב“ הוא – שם החודש, והרי דרכו של רש"י בפירושו על התורה, שבדרך כלל²³ אינו מבאר פירוש השמות²⁴. ואפילו את"ל שיש שייכות²⁵ בין תוכן השם לדבר ה' נקרא בו, הרי כאן מובנת השייכות בפשטות, שהרי חודש זה הוא „ראש חדשים ראשון“ הוא לכם לחדשי השנה²⁶, ולכן נקרא „חודש האביב“, ד, „אביב“ הוא „לשון אב“, שהוא אבי וראש לחדשים.

אבל בפרשתנו הוצרך רש"י לתרץ קושיא המתעוררת בכתובים אלה:

(12) לד, יח.

(13) ראה ראב"ע נח (י, ח), אל תבקש טעם לכל

השמות. וראה לקו"ש חט"ז ע' 4.

(14) ומה שפרש"י בתחלת פירושו עה"ת (ברא' שית א, ח), „שמים שא מים שם מים אש ומים שערבן זה בזה ועשה מהם שמים“, י"ל שהוא לתרץ מ"ש „ויקרא אלקים לרקיע שמים“, למה הוצרך לקרוא אותו בשם אחר ולא בשם רקיע (שלכן מעתיק רש"י בזה"ל כל תיבות אלו „ויקרא אלקים לרקיע שמים“, אף שמפרש רק תיבת „שמים“). ועצ"ע.

(15) כן צ"ל לכאורה בנדו"ד שהרי לא נקרא

„חודש אביב“ אלא „חודש האביב“ שמורה שיש לו פירוש שהוא ידוע כבר.

(16) בא יב, ב ובפרש"י.

(17) כמ"ש הבח"י בא שם. וראה אוה"ת פרשתנו

ע' אקפה.

(18) כג, יד.

(19) כג, טז. וראה רמב"ן עה"פ.

(20) כג, יז. וראה נחלת יעקב שם (הובא גם

בשפ"ח).

(21) כג, ייא.

מקנך תזכר פטר שור ושה ופטר חמור תפדה בשה גו' כל בכור בנך תפדה גו' ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות", "וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה".

ואינו מובן: הא דהוסיף בתוך ג' רגלים ע"ד, "בחריש ובקציר תשבות" מובן הוא ע"פ פירש"י²⁴, "למה נזכר חריש וקציר" (או דקאי "על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית כו", או שהוא בשייכות ל"קציר העומר שהוא מצוה ודוחה את השבת", שעומר זמנו בחג המצות), אבל למה בא כאן הציווי ע"ד פטר רחם? ואף שמצות פטר רחם נאמרה בס"פ בא²⁵ בשייכות ליציאת מצרים²⁶, כמפורש בכתוב שם²⁷, "ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרגו ה' כל בכור בארץ מצרים גו'", הרי לכאורה אין זה טעם מספיק להכניסו בתוך פרשת הרגלים בשייכות לתבואת השדה (ובפרט שיש עוד מצוות שהם זכר ליציאת מצרים, וכמפורש בפרשת בא שם בהמשך להנ"ל ע"ד מצות תפילין²⁸, "והי' לאות על ידכה ול-טוטפות בין עיניך כי בחוזה יד הוציאנו ה' ממצרים").

ולכן פרש"י שם, "חודש האביב²⁹ — חודש הביכור שהתבואה מתבכרת בבישו-לה", להדגיש שהחג דחודש זה הוא לא

לבשל הפירות, שלא רק שחג המצות שייך ג"כ לתבואה, אלא עוד זאת, שהוא בכור וראשון לבשל פירות³⁰, ולכן גם כ- שנמנו החגים בקרא כפי שהם שייכים ל- תבואת השדה, הרי הראש שלהם הוא חג המצות, שהוא, "במועד חודש האביב".

ג. ע"פ הנ"ל יש לומר, שבפירושו הנ"ל ב' תשא כוונת רש"י היא ג"כ לבאר את הפסוקים שם:

גם בכתובים דפ' תשא מדבר על שלש רגלים בשייכות לתבואת השדה, וא"כ צריך ביאור: לאחרית הכתוב, "את חג ה- מצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חודש האביב כי ב- חודש האביב יצאת ממצרים", נתפרשו עוד כמה מצוות³¹ — "כל פטר רחם לי וכל

(22) לכאורה יש לומר, שכונתו גם לבישול ה- חטים וכן בישול הפירות, שאף שגמר בישול החטים וכן בישול הפירות הוא בחג הקציר, הרי התחלתו (וכן ההתחלה דכמה פירות האילן) י"ל שהיא בחודש האביב. ולפ"ו לכאורה החשיבות דחודש האביב אינה רק בזה שהוא ראשון לבישול תבואת שעורים אלא גם לחטים, וכן לכמה מפירות האילן. אבל בספר החקירה להצ"צ שם (צא, ב): "הטעם שבאמת רק שעורים נק' אביב כי היא התבואה המתבכרת ונגמרת קודם לחטים. . . והיא בכירה לחטים" (וע"ש (צא, א-ב) בארובה שמתוור לכלל הפירושים ב"א-ביב" ה"ז שיד לאביב מלשון אב). (23) לד, יט ואילך.

(*) ולהעיר מפירושו רבי תנחומא שהביא רש"י ב' וארא שם (ט, לב בסופו) "פלא פלאות נעשו להם שלא לקו", שלפ"ז משמע שגם החטה היתה אביב אז. אבל ראה פנחס רזא ועוד שם, שהפלא הוא, שהי' להם להיות נשדפים כו".

(**) להעיר מרמב"ם הל' קידוש החודש פ"ד ה"ג, ולא צמחו פירות האילן שדרכן לצמח בזמן הפסח. וכדי שיהיו הפירות צומחין כדרך כל זמן האביב — והוא דלא כפרש"י סנהדרין (יא ב ד"ה ועל פירות האילן) שאינו שייך לאביב.

(24) שם, כא.

(25) יג, ב. שם, יב ואילך.

(26) כמ"ש בראש"י תשא שם, יח.

(27) בא שם, טו.

(28) שם, טז.

(29) ויש לומר, שדיקוי של רש"י הוא גם מכפל

ההדגשה בכתוב, "למועד חודש האביב כי בחודש האביב יצאת ממצרים", דלא כפרשתנו שנאמר, "למועד חודש האביב כי בו יצאת ממצרים".

שזוהי הסיבה המחייבת זכירת יצי"מ, גודל חסד השם שגמלם.

ויש להוסיף, שזוהי גם הסיבה לזכירת יצי"מ לא רק בזמן יצי"מ, בחודש האביב, אלא כל השנה כולה, כפרש"י שם³⁰, "זכור את היום הזה, למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום".

ואילו השלש רגלים בתור קביעת חג, כל אחד בזמן קבוע בשנה, קשורים עם זמני תבואת השדה, הנחשבים ל"אביב", "קציר" ו"אסיף" של התבואה.

ה. ויש להביא ראי' לחילוק הנ"ל, דל-רש"י בפירושו ע"ה הפסוק דפ' בא, "היום אתם יוצאים בחודש האביב" לא קאי על קביעת חג הפסח, משא"כ הכתוב דפר-שתנו (וכן דפ' תשא), "במועד חודש ה-אביב" – מפרש"י לקמן בפ' ראה³¹ ע"ה פ', "שמור את חודש האביב" – "מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר ואם לאו עבר את השנה".

דהנה בגמ'³² איתא, "על שלשה דברים מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה", הרי שעל ג' דברים מעברין את השנה, ומדוע כתב רש"י ש-העיקר הוא, "שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר", דבפשטות היינו ש-יהא בישול התבואה³³, הרי מעברין את ה-שנה (גם) על התקופה³⁴, שיבא הפסח בזמן

(רק) מחמת התבואה המתבכרת אלא שה-חודש נקרא בשם "חודש הביכור", ולכן אתי שפיר השייכות כאן דהמצוות ה-תלויות בכבור.

ד. ויש לומר, שהחילוק בין פירושי רש"י דפ' בא ודפרשתנו קשור עם החילוק בתוכן המצוות המדוברות בהפרשיות ה-אלו:

בפרשת בא מדובר בעיקר אודות זכי-רת יצי"מ, כמ"ש בפסוק שלפנ"ז³⁵, "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" [וכן בכתובים שלאח"י ההדגשה אינה (כ"כ) על קביעת החג, אלא על פעולות שונות ה-מזכירות על יצי"מ, "ועבדת" את העבו-דה הזאת .. שבעת ימים תאכל מצות .. מצות יאכל את שבעת הימים .. והגדת לבנך .. בעבור זה גו' (כפרש"י³²), "בעבור שאקיים מצוותיו כגון פסח מצה ומרור" שהם מזכירים יצי"מ³³) והי' לך לאות גו'"] – "יציאת מצרים תהי' לך לאות"³⁴, ואילו בפרשתנו מדבר אודות קביעות³⁵ החגים (לדורות בארץ ישראל) בג' זמני השנה, "שלש" רגלים תחוג לי בשנה את חג ה-מצות תשמור גו' כאשר צויתיד למועד חודש האביב".

ולכן, בכל מקום מפרש רש"י עיקר המחייב והגורם:

בפ' בא כתב – "ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת",

(37) טז, א.

(38) סנהדרין יא, ב.

(39) להעיר שבפרש"י סנהדרין שם ד"ה על האביב מפרש, אם לא בישלה התבואה מעברין כו' ואית דמפרשים לפי שאין להן מהיכן להקריב ה-עומר" (ומקשה ע"ז).

(40) במשכיל לדוד שם, ואפשר דכוונת רבינו על אביב של תקופה" (וכ"כ בפשטות בפנים יפות שם, "וזה מצוה לביד לעבר את השנה מפני ה-תקופה"). ולכאורה כן משמע קצת מפרש"י סנהדרין שם ד"ה ועל התקופה, "על תקופת טבת שנמשך

(30) יג, ג.

(31) שם, ה ואילך.

(32) שם, ח.

(33) ראה פרש"י פ' ראה טז, ג ד"ה למען תזכור.

(34) פרש"י בא שם, ט.

(35) להעיר מפני ה' בנחלת יעקב פרשתנו (שם, יו) "או י"ל (דהי' קס"ד שבשביעית) לא ינהגו במקומן דהיינו בזמניהם אלא בכל עת".

(36) בג, יד-טו.

שצריך שיבא בתקופת האביב⁴³, אלא מצד אביב של תבואה כמפורש בפרשתנו⁴⁴, ולכן בציווי „שמור את חודש האביב“ מ־פרש „שמור שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר“, שכוונתו בפשטות, שיהא כישול התבואה בכדי להקריב את העומר.

ו. והנה ענין יצי"מ (וזכירת יצי"מ) הוא „יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו⁴⁵“, וי"ל שאחד מהענינים שלמדים מ־יצי"מ וזכירת יצי"מ לגבי כל עניני התורה ומצותי הוא ענין האמור בב' הפרשיות (פ' בא ופרשתנו), דעד כמה שגדל ענין ה־זכרון, ועד הזכרון הוא לא רק במחשבה אלא בא גם בדיבור ובמעשה בפועל בהקרבת קרבן ואכילת מצה⁴⁶, הרי כ"ז אינו מספיק ובכדי שתהי' להדבר קביעות הוא רק כאשר יש לזה שייכות ופעולה גם בעולם כולו מחוץ להאדם. שהרי בפ' בא שמדובר בעיקר בזכירת יצי"מ, ועד ש־הזכרון בא במעשה כנ"ל, הרי עדיין לא חל ע"ז קביעת שם חג, ורק בפרשתנו שבה מדובר כמו שהחגים שייכים לתבואת השדה נעשו חגים קבועים.

וכ"ה ב„אמונתנו ובתורתנו“: שיעור תוקף וקביעות האמונה והבטחון בנפש ה־אדם באופן אשר כל הענינים שבעולם לא

האביב, וכמו שלמדין⁴⁷ מ־„שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן“?

[וכמפורש ברמב"ם⁴⁸ שזהו העיקר, „ו־מפני מה מוסיפין חודש זה מפני זמן ה־אביב כדי שיהא הפסח באותו זמן שנאמר שמור את חודש האביב שיהי' חודש זה ב־זמן האביב כו״, „על שלשה סימנים מעב־רין את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן, כיצד ב"ד מחשבין ויודעין אם תהי' תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה השנה ויעשו אותו ניסן אדר שני כדי שיהי' הפסח בזמן האביב ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר“ (ואח"כ ממשיך ב־הלכה בפ"ע „וכן אם ראו ב"ד שעדיין לא הגיע האביב אלא עדיין אפל הוא כו"ר)].

אלא דרש"י לשיטתו, דקביעת חג ה־מצות בתור חג בחודש האביב, אינה מצד

זמנה עד ט"ז בניסן שהבאת העומר דילה בתוך תקופת טבת מעברין לדחות את המועדות⁴⁹.

אבל דוחק קצת לפרש כן בפרש"י עה"ת, שלא כתב בפירושו עה"ת בכלל „על התקופה“ (וכן הרי לפרש"י בגמ' שם הוא גם „על תקופת תמוז ש־מתעכבת ונמשכת שאין תקופת תשרי נופלת עד עבור החג“, שלא הביא בפירושו עה"ת, ובפרט שמשנה מלשון הספרי שם „שמור החודש שהוא סמוך לאביב מפני אביב שיהי' בזמנו כו" (וראה נחלת יעקב בפרש"י שם), וכן לא הביא מ"ש להלן בספרי „כי בחודש האביב חודש שהוא כשר לא חם לא צונן וכה"א כו"ר.

(41) סנהדרין ג', ב. ורש"י.

(42) הל' קידוש החודש רפ"ד (צוין גם במשכיל לדוד שם). וראה לקו"ש חט"ז ע' 96 ואילך.

(*) להעיר שגם הרמב"ם שבהערה 22 (שוה"ג הב' בהסיון, ששנדיין לא הגיע האביב אלא עדיין אפל הוא, כ' „כדי שיהי' האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה בששה עשר בניסן, כפרש"י עה"ת בפ' ראה שם.

(43) ראה לעיל הערה 40, דרש"י לא הביא בפ' ראה דרשת הספרי עה"פ כי בחודש האביב חודש שהוא כשר כו". והא דהביא בפ' בא, הרי לפרש"י כפ' בא אין עיקר המדובר בקביעת החג, וכנ"ל בפנים. ובפרט לפי הגירסא והפירוש דלעיל (הערה 4) „וכי לא היו יודעים כו", שמדובר בבני' היוצאים אז ממצרים ולא בדורות שלאח"ז.

(44) להעיר מפרש"י סנהדרין שם ד"ה שמור, שאין ניסן קרוי אביב אלא על פי כישול התבואות. ועד"ז בר"ה כא, א ד"ה ולא תחוש (והובא בס' החקירה להצ"צ שם).

(45) חינוך מצוה כא.

ממצרים, כמרוז⁴⁶ „בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים“, לצאת ממצרים וגבולים שלו⁴⁷, עי"ז ממהרים את היציאה דכלל ישראל מכל המיצרים והגבולים, בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ משפטים וש"פ תרומה תש"מ)

יחלישהו ולא יפעלו בו אפילו הזזה כל שהיא, הוא – שאמונתו ובטחונו בה' ישפיעו גם בבני ישראל שסביבו.

ועד"ז ב„תורתינו“ – דאימתי נקבעים התורה ומצוות בהאדם באופן דבל ימוט לעולם – כאשר תורתו ומצותיו פועלים גם מחוצה לו, ובבני ישראל עצמם – שמשפיע גם באלה שלע"ע אינם שייכים לתורה ומצוות.

ועי' שפועל על כאו"א מישראל מסביבו להחדיר בו אמונה בהשם ושיתאחד עם התורה ומצוות השם, שע"ז הרי הוא יוצא

(46) משנה פסחים קטז, ב – עם הוספות ל' אדה"ז בתניא רפמ"ז.
(47) ראה תניא שם.

משפטים ג

ורש"י שינה מדברי „רבתינו“ והביאו על הכתוב „באגנות“!

ובפרט שרש"י מדגיש בלשונו „מכאן למדו רבתינו“ (ולא „ואמרו רבתינו“, „ולמדו רבתינו“ וכיו"ב) – שמשמעו, כמשנ"ת כמ"פ, לשלול קס"ד שאפשר ללומדו ממקום אחר. והיינו, שרש"י מ"ד ייק שהלימוד הוא דוקא „מכאן“, מה כתוב „באגנות“, ולא מהכתוב דלקמן „וירוק על העם“.

ב. ויובן זה בהקדם השאלה: כבר נת' כמ"פ שאין פרש"י על התורה ספר של הלכה, ולא בא אלא לפרש פשוטו של מקרא (כמ"ש רש"י כמ"פ בעצמו), וצ"ע בנדוד – למאי נפק"מ בפירוש הכתובים זה שאמרו רבתינו „שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים“?

דלכאורה, הא שנכנסו לברית ע"י הזאת דמים מפורש בכתוב, „וירוק על העם ויאמר הנה דם הברית גו“, ואין צורך ב„לימוד“ כי מפורש הוא: ולאידך, אין שום זכר בפשוטו של מקרא כאן שהיתה מילה וטבילה. ויתרה מזה מה נתוסף בהבנת פשוטו של מקרא ע"י לימוד זה של רבתינו?

א. „וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות גו' זבחים שלמים לה' גו' ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח, ויקח ספר הברית ויקרא גו' ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם גו'“.

ובפרש"י על תיבת „באגנות“: „שתי אגנות, אחד לחצי דם עולה וא' לחצי דם שלמים להזות אותם על העם, ומכאן למדו רבתינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים שאין הזאת בלא טבילה“.

ואינו מובן: כתוב זה, „ויקח משה חצי הדם וישם באגנות“, לא איירי בהזאת הדם על העם אלא רק בשימת הדם באגנות כדי „להזות אותם (אח"כ) על העם“, וא"כ הו"ל לרש"י להביא זה ש„למדו רבתינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים“ על הפסוק: „ויקח משה את הדם ויזרוק על העם“, וכמפורש שם „ויאמר הנה דם הברית“ – ולמה הביאו רש"י כאן בפסוק „ויקח משה חצי הדם וישם באגנות“?

וביותר תמוה: בגמ' מקורו של ה" לימוד, כן הובא הלימוד ע"ז מהכתוב „ויקח משה (חציו) הדם ויזרוק על העם“,

„את הדם“. וכ"ה ברבינו גרשום שם (נדפס שם י,

א). גמ' יבמות מו, ב. – וראה לקמן הערה 36.

(7) ראה ס' כללי רש"י (קה"ת, תשמ"ג) ע' 79

(ובהוצאת תנשא – ע' 140) ושו"נ ועוד.

(8) בראשית ג, ח. שם, כד. ובכ"מ.

(9) ובלאה"כ עכצ"ל שאין כוונת רש"י ב„ומכאן

למדו רבתינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה

לה והזאת דמים“ שכולס נלמדו מכאן, שהרי מילה

לא נזכרה כלל „כאן“.

(1) פרשתנו כד, ה"ח.

(2) שם, ו.

(3) כריתות ט, א.

(4) כ"ה בדפוסים הנפוצים. וראה לקמן סעיף ג.

(5) שם, ח.

(6) כ"ה בגמ' לפנינו, שהועתקה תיבת „חציו“.

וכבר הג' בשטמ"ק שם (ועוד) שהיא מיותרת וצ"ל